

Lietuvos gyventojų nuomonė apie teisėsaugą ir teismus

Dr. Eglė Vileikienė

Vidaus reikalų ministerijos

Viešojo saugumo politikos departamentas

2015-03-05

Tyrimo metodika

- Reprezentatyvi Lietuvos gyventojų apklausa VRM ir Policijos departamento prie VRM iniciatyva buvo atlikta 2014 m. rugpjūčio 20 – rugsėjo 10 d., rugsėjo 22 – spalio 2 d. ir spalio 8-30 d. Pagal parengtą klausimyną apklausą atliko „Spinter tyrimai”.
- Visose Lietuvos savivaldybėse individualių interviu būdu buvo apklausti 15-75 m. gyventojai (atlikti 3007 interviu).
- Buvo panaudota daugiapakopė tikimybinė atranka. Respondentų atranka parengta taip, kad kiekvienas Lietuvos gyventojas turėtų vienodą tikimybę būti apklaustas.
- Tyrimo rezultatų statistinė paklaida neviršija 1,8 proc. esant 95 proc. patikimumui.
- 2014 m. apklausos rezultatai lyginami su 1997, 2005-2013 m. apklausų duomenimis.

Vertinimo lygiai

- **Bendras (situacija vertinama bendrai šalyje):**
 - Informacijos apie viešąjį saugumą šaltiniai
 - Institucijų veiklos vertinimas
 - Darbo institucijose patrauklumas (prestižas)
 - Korupcijos institucijose suvokimas
- **Vietinis (situacija vertinama savo gyvenamojoje vietovėje):**
 - Saugumo jausmo suvokimas
 - Rizikos tapti nusikaltimo auka vertinimas
 - Kriminogeninės situacijos vertinimas
 - Atskirų policijos veiklos sričių vertinimas

Viešojo saugumo būklēs vertinimas

Svarbiausi informacijos šaltiniai apie viešąją saugumą

	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.	2010 m.	2011 m.	2012 m.	2013 m.	2014 m.
Televizija	63	50	52	43	54	50	47	52	54	50
Internetas	2	7	7	12	8	14	16	12	22	22
Asmeninė patirtis	12	14	16	18	16	12	15	15	5	11
Spauda	11	14	8	18	8	8	10	5	5	5
Draugai, artimieji	4	8	5	5	5	7	8	6	5	4
Radijas	1	5	5	2	4	4	2	3	5	4
Teisėsaugos institucijos	2	1	5	2	3	2	2	2	3	3
Studijos, seminarai ir pan.	1	1	2	1	1	1	1	0	1	1

Per pastarąjį dešimtmetį pastebimai išaugo (nuo 2 iki 22 proc.) interneto, kaip pagrindinio informacijos šaltinio apie viešąją saugumą svarba. Asmeninės patirties svarba yra gerokai mažesnė – ją, kaip pagrindinį šaltinį, įvardijo tik dešimtadalis gyventojų.

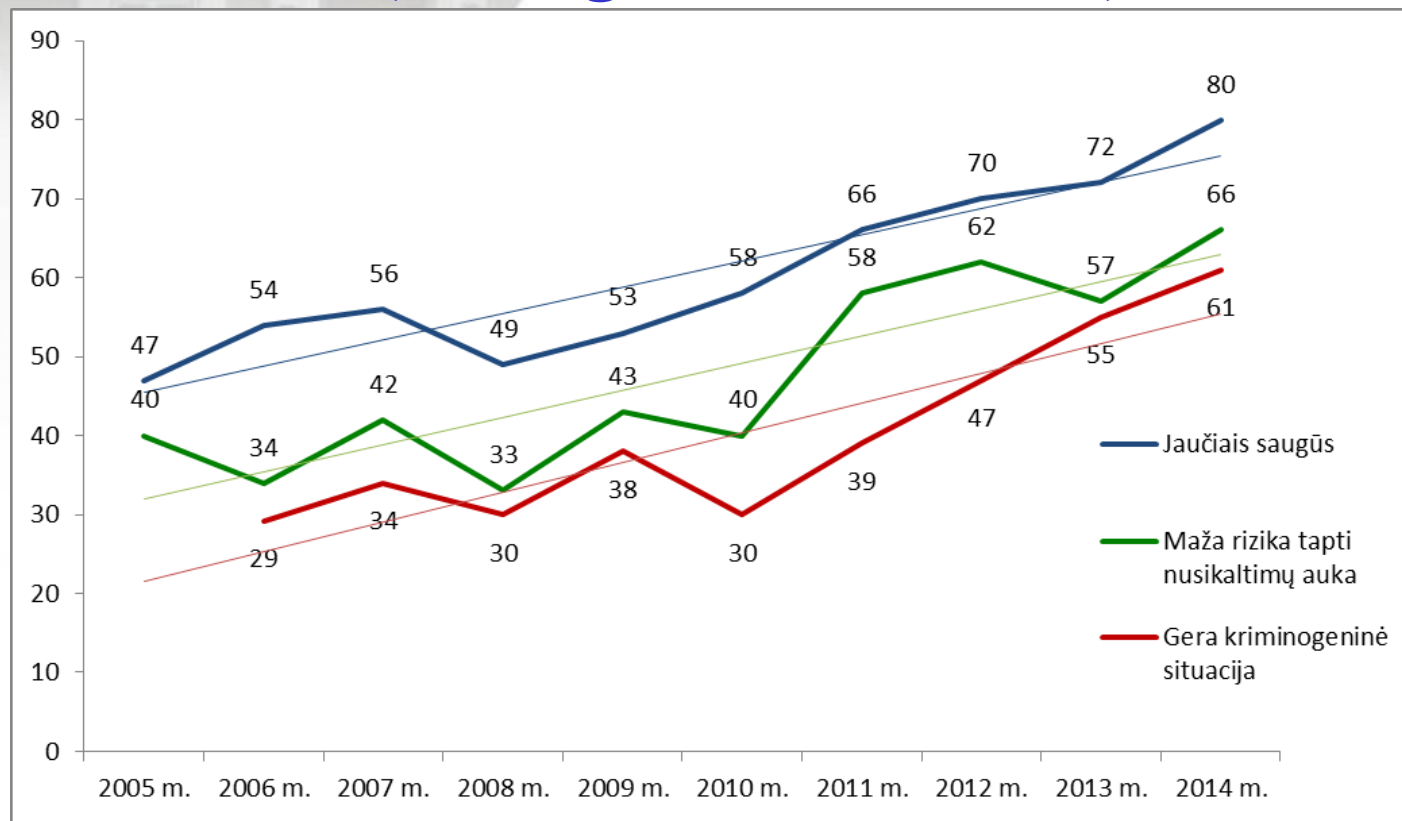
Svarbiausios viešojo saugumo problemos (proc.)

	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.	2010 m.	2011 m.	2012 m.	2013 m.	2014 m.
Smurtiniai nusikaltimai	44	33	42	37	38	37	30	45	40
Korupcija	36	40	37	60	60	34	56	33	38
Eismo saugumas	41	69	50	29	24	34	35	28	36
Nepilnamečių nusikaltimai	48	42	33	37	24	27	24	26	26
Turtiniai nusikaltimai	43	15	32	27	30	26	24	26	21
Nusikaltimai, susiję su narkotikais	26	30	31	22	25	21	19	23	30
Smurtas šeimoje	18	16	15	20	16	16	20	23	19
Kontrabanda	10	9	9	17	28	16	26	21	22
Viešosios tvarkos pažeidimai						11	14	29	16
Vengimas mokėti mokesčius	6	4	9	16	13	7	17	12	11
Prekyba žmonėmis	10	12	7	12	9	9	8	8	11
Gaisrai	7	16	7	8	4	11	9	5	6
Terorizmas, nelegali migracija ir kt.	5	5	7	6	8	6	10	5	8

Tarp gyventojų minimų svarbiausių viešojo saugumo problemų dažniausiai nurodomi smurtiniai nusikaltimai, eismo saugumas ir korupcija. 2014 m. dažniau nei įprastai buvo akcentuojama ir narkotikų problema. Šios problemos atspindi žiniasklaidoje dominuojančias temas.

Viešojo saugumo situacijos suvokimas (tik teigiamos reikšmės)

2005-2014 m. smarkiai išaugo saugumo savo gyvenamojoje vietovėje suvokimas - nuo 47 iki 80 proc., t. y. net 33 procentiniais punktais. Gerėjo ir kiti saugumo percepcijos rodikliai: nuo 40 iki 66 proc. padaugėjo žmonių, manančių, jog jų gyvenamojoje vietovėje rizika tapti nusikaltimo auka yra maža, atitinkamai nuo 29 iki 61 proc. padaugėjo gerai kriminogeninę situaciją vertinančių gyventojų. Svarbu ir tai, kad dauguma nukentėjusių asmenų linkę pranešti teisėsaugos institucijoms apie nusikaltimus, nuo kurių jie nukentėjo: 2014 m. į policiją kreipėsi 77 proc. nukentėjusių asmenų.

Nesaugumo priežastys (N=802)

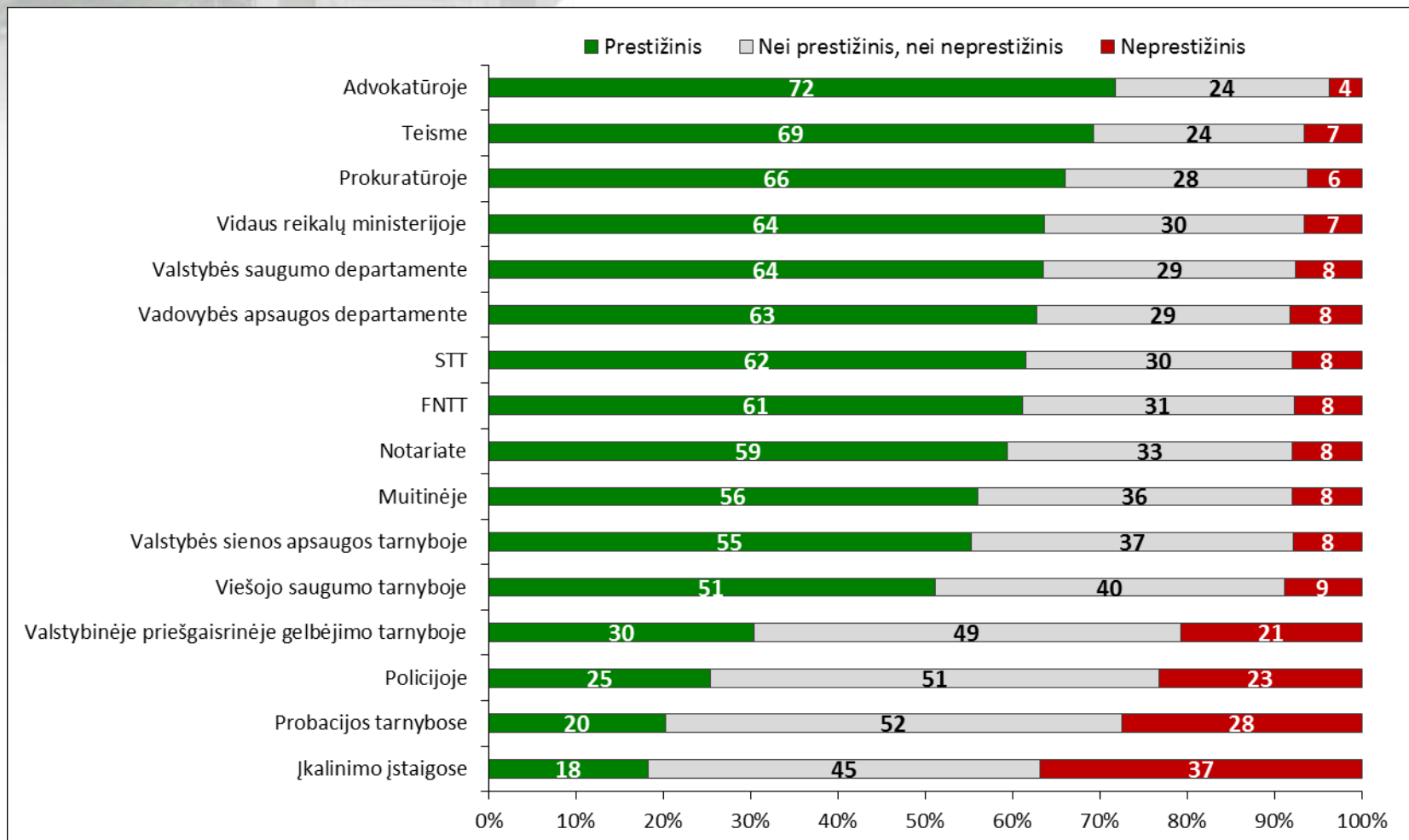
- 2014 m. pirmą kartą buvo tiriamos nesaugumo priežastys. Respondentai buvo prašomi atsakydami į atvirą klausimą (kuriame nenurodyti atsakymai) kodėl jūs jaučiatės nesaugiai.
- Pagrindinės nesaugumo priežastys labiau susiję su įsivaizduojamomis, o ne realiomis grėsmėmis. Trečdalis gyventojų savo nesaugumo jausmą siejo su kriminogenine situacija („didelis nusikalstamumas“, „daug nusikaltimų“ ir pan.), kas dešimtas nurodė smurtinius nusikaltimus („daug nužudymų“, „grobiami žmonės“, „daug smurto atvejų“, „smurtas šeimoje“ ir pan.).
- Beveik kas dešimtas (13 proc.) nurodė, kad nesaugi jų gyvenamoji aplinka („daug asocialių asmenų aplinkoje“, „tokia aplinka, nesaugus miestas, vietovė“, „bet kada gali prisikabinti“, „visada gali tapti nusikaltimo auka“, „nesaugus mikrorajonas, vietovė“, ir pan.).
- Dar rečiau buvo minimos šios priežastys: turtiniai nusikaltimai, neblaivūs asmenys, eismo saugumas, jaunimo nusikalstamas elgesys, netinkanti policijos darbo kokybė, žiniasklaidos įtaka ar asmeninė patirtis.

Teisėsaugos institucijų veiklos vertinimas

Ar darbas šiose institucijose prestižinis?

Palyginti su 2008 m. išaugo FNTT, VSAT, VPGT ir policijos prestižas. 2008 m. darbo prestižas policijoje buvo vertinamas labiau neigiamai nei teigiamai ir beveik nesiskyrė nuo probacijos tarnybų (buvusių pataisos inspekcijų) vertinimo.

Ar darbas šiose institucijose prestižinis?

(skirtumas tarp teigiamų ir neigiamų reikšmių)

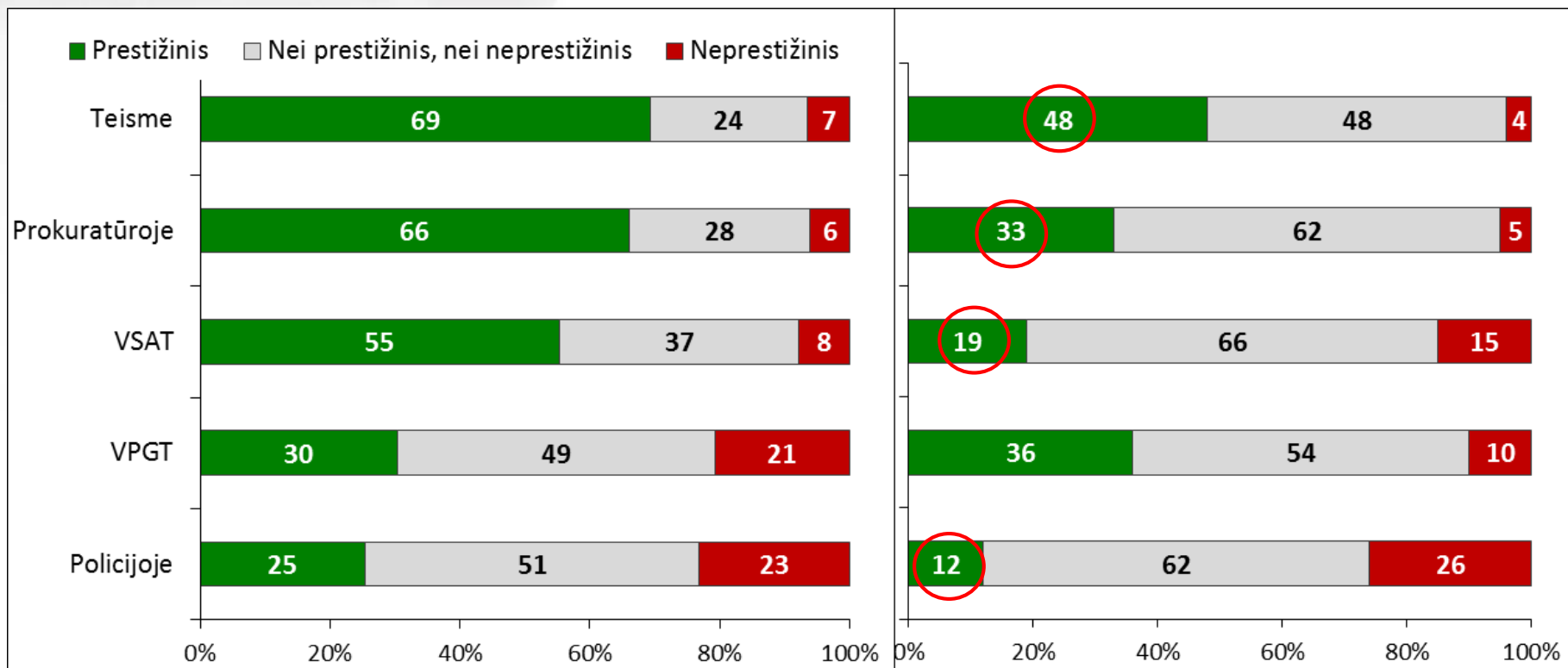
	2008 m.	2011 m.	2014 m.
Advokatūroje	72	71	68
Teisme	67	66	63
Prokuratūroje	42	47	60
VRM		59	57
Valstybės saugumo departamente	61	59	56
Vadovybės apsaugos departamente	63	60	55
Specialiųjų tyrimų tarnyboje	53	53	54
Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnyboje	45	50	53
Notariate	62	63	51
Muitinėje	28	38	48
Valstybės sienos apsaugos tarnyboje	40	43	47
Viešojo saugumo tarnyboje		39	42
Valstybinėje priešgaisrinėje gelbėjimo tarnyboje	-3	4	10
Policijoje	-24	-15	2
Probacijos tarnybose (buv. pataisos inspekcijose)	-21	-14	-7
Įkalinimo įstaigose	-39	-35	-19

Darbo prestižo institucijose vertinimas

Gyventojų nuomonė

Savo profesijos vertinimas

Palyginus gyventojų ir pareigūnų tyrimų rezultatus buvo siekta išsiaiškinti, kaip skiriasi institucijų prestižo vertinimas visuomenės ir pareigūnų požiūriu. Įdomu tai, kad gyventojai daug palankiau vertino atskirų institucijų darbo prestižą nei jose dirbantys pareigūnai.

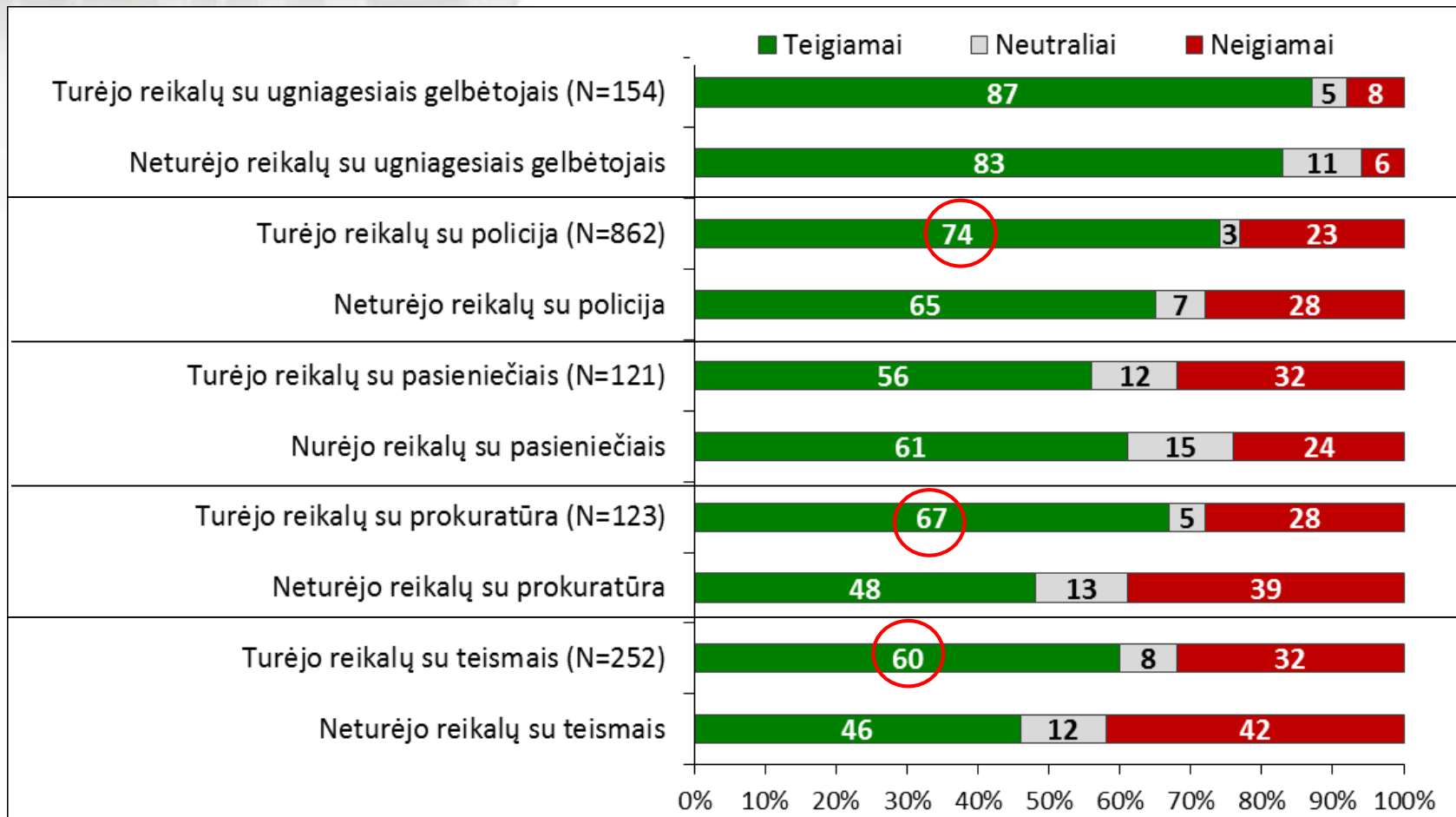
Institucijų darbo vertinimas 2005-2014 m. (tik teigiami vertinimai)

Vertina teigiamai (proc.)	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.	2010 m.	2011 m.	2012 m.	2013 m.	2014 m.
VPGT	77	75	83	82	84	85	86	83	83	82
Policijos	43	42	53	47	51	61	59	64	64	68
VSAT	43	48	46	64	45	51	58	55	58	61
VAD	34	48	45	55	29	35	56	48	59	60
VST		40	29	49	32	35	59	45	59	61
FNTT	29	34	23	38	22	29	46	34	45	54
Prokuratūros				37		22	31	30	45	49
Teismų				34		24	33	27	45	47
Pataisos inspekcijų				34		29	33	34	45	49
Įkalinimo įstaigų				34		28	36	32	44	48

Iš visų tirtų institucijų gyventojai geriausiai vertino VPGT ir policijos darbą. Per pastarąjį dešimtmetį teigiamai policijos darbą vertinančių išaugo nuo 43 iki 68 proc. Išaugo ir kitų VRM pavaldžių institucijų darbo vertinimas: VPGT, VSAT, FNTT, VAD ir VST. Tačiau šių institucijų vertinimui didesnę įtaką daro žiniasklaida, o ne asmeninė patirtis – su jomis susiduria vos keli proc. gyventojų, jie tik apytiksliai įsivaizduoja šių institucijų darbą, ir nemaža dalis (iki ketvirtadalio) neturi apie jas nuomonės.

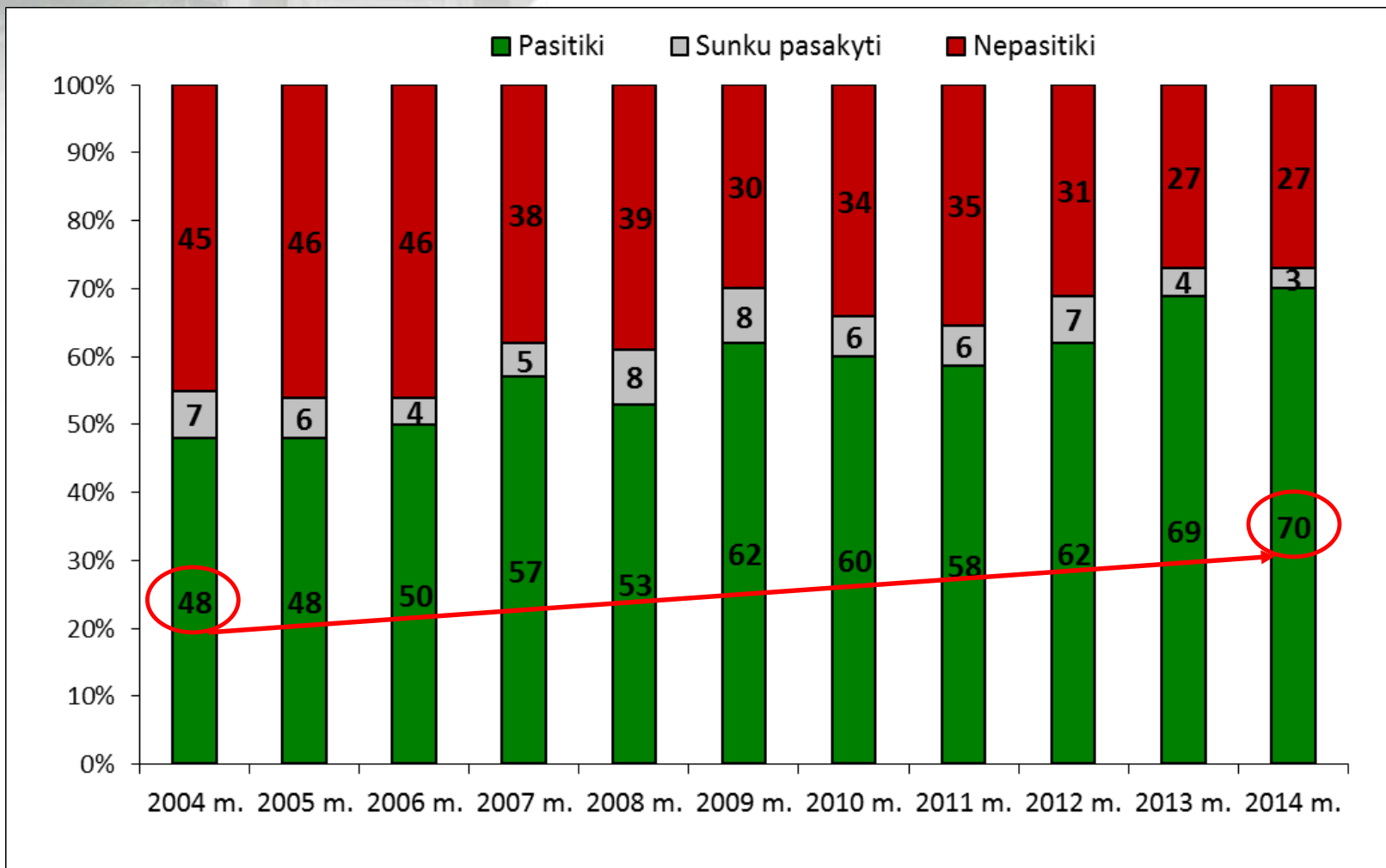

Asmeninės patirties įtaka institucijų vertinimui

Pasitikėjimas policija

Per dešimtmetį pasitikėjimas policija išaugo nuo 48 iki 70 proc.

Nepasitikėjimo policija priežastys

	Atsakymų kategorijos	2013 m.	2014 m.
1	Policijos pareigūnų savybės	13	34
2	Prasta policijos darbo kokybė	24	20
3	Korupcijos apraiškos policijoje	26	18
4	Bendra neigiama nuomonė apie policiją	8	4
5	Neigiama asmeninė patirtis	7	4
6	Neteisingumo jausmo suvokimas	15	3
7	Nepatenkinamas reagavimas	6	3
8	Neigiama žiniasklaidos įtaka	5	3
9	Kita	6	5

Gyventojų buvo prašoma nurodyti nepasitikėjimo policija priežastis. 2013 m. savo nuomonę išsakė 811, o 2014 m. - 718 gyventojai.

Gauti atsakymai pagal turinį sugrupuoti į šias kategorijas.

2014 m. dažniausiai nepasitikėjo policija dėl to, kad jie neigiamai vertino policijos pareigūnų savybes (pvz., „Nesažiningi“, „Patys prisidirbę, o moko kitus“, „Girti pridaro avarijų“, „Nemandagūs, grubūs“, „Pasikėlę, pasipūtę“, „Neverti savo vardo“, „Jaučiasi visagaliai“, „Nekelia pasitikėjimo“, „Patys nežino įstatymų“, „Nerodo gero pavyzdžio“, „Turi per daug teisių“, „Daug ką nuslepia“ ir pan.). Tuo metu 2013 m. pagrindinės nepasitikėjimo priežastys buvo įsivaizdavimas apie korupcijos apraiškas policijoje ir prasta policijos darbo kokybė.

Atskirų vietinės policijos veiklos sričių vertinimas balais

- Vietinės policijos darbas pagal vartotojų pasitenkinimo metodiką tiriamas nuo 2012 m. Tai vienintelis rodiklis, kuris rodo vietovės gyventojų nuomonę apie savo vietovės, o ne apie visos šalies policiją. 10 balų skale vertinamas kiekvienos srities svarbumas ir veikla.
- 2014 m. palyginti su 2012 m., išaugo bendras ir atskirų policijos darbo sričių vertinimas. Tačiau palyginti su 2013 m. bendras vertinimas nepasikeitė, o vertinant atskiras sritis (kelių eismo priežiūra, reagavimas į pranešimus, patruliavimas, darbas su nepilnamečiais), netgi pablogėjo. Svarbu ir tai, kad nebeliko atskirų veiklos sričių, kurios būtų vertinamos geriau nei bendras vietinės policijos vertinimas (t. y. matricoje neliko srities kuri būtų ir svarbi, ir gerai vertinama).
- Šie duomenys palyginti su bendru pasitikėjimu šalies policija ir jos darbo vertinimu (kuris vis gerėja) rodo augantį atotrūkį tarp parodomosios (suformuoto policijos įvaizdžio) ir realios padėties vertinimo.

Atskirų vietinės policijos veiklos sričių vertinimas 2014 m. balais

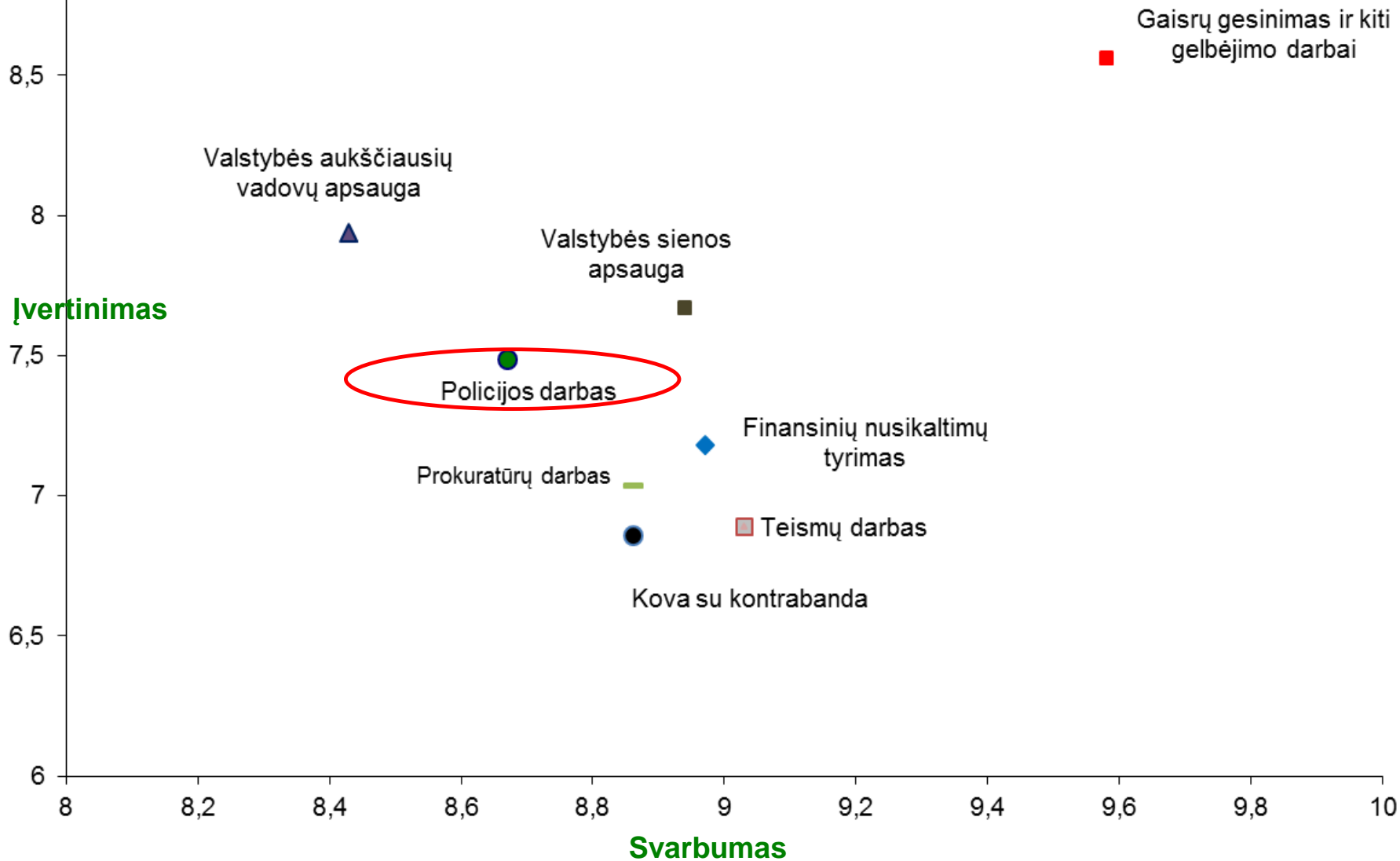
Atskirų vietinės policijos veiklos sričių vertinimas balais

	2012 m.	2013 m.	2014 m.
Bendras svarbumas	8,10	9,21	8,67
Kelių eismo priežiūra	8,54	9,33	8,86
Reagavimas į pranešimus	8,67	9,36	8,83
Pagalba nukentėjusiems asmenims	8,33	9,37	8,83
Sunkių nusikaltimų tyrimas	8,71	9,40	8,88
Darbas su nepilnamečiais	8,48	9,26	8,79
Patruliavimas viešose vietose	8,52	9,25	8,83
Nusikaltimų prevencija	8,06	9,22	8,67
Organizuoto nusikalstamumo kontrolė	8,52	9,27	8,77
Narkotinių medžiagų kontrolė	8,59	9,32	8,79
Vagysčių iš gyvenamųjų patalpų tyrimas	8,61	9,29	8,78
Policijos įsitraukimas į bendruomenę	8,02	9,03	8,46
Informacijos apie savo veiklą pateikimas	6,94	8,79	8,01

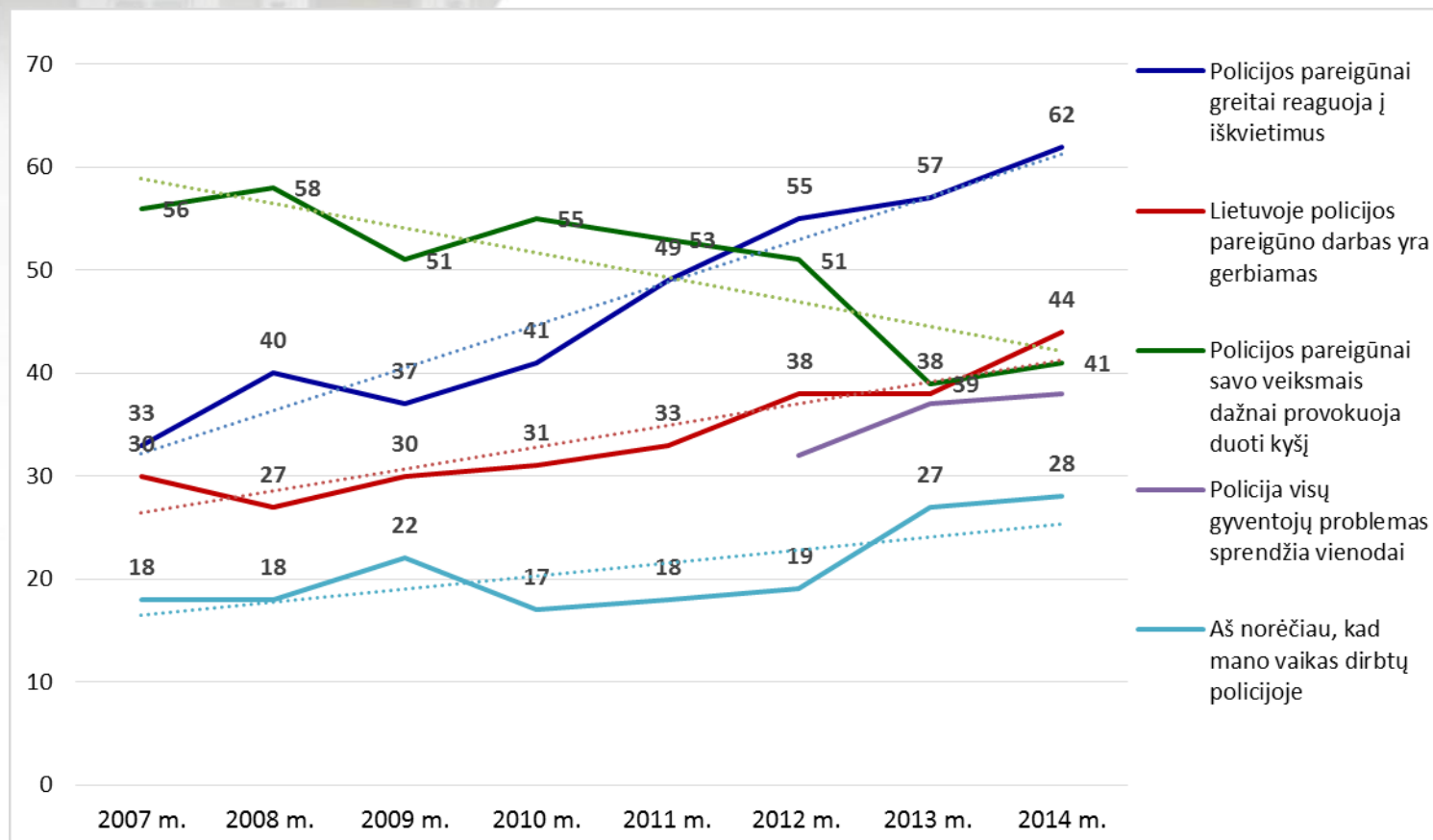
	2012 m.	2013 m.	2014 m.
Bendras vertinimas	6,53	7,49	7,49
Kelių eismo priežiūra	6,75	7,67	7,35
Reagavimas į pranešimus	6,53	7,35	7,25
Pagalba nukentėjusiems asmenims	6,51	7,36	7,28
Sunkių nusikaltimų tyrimas	6,34	7,26	7,18
Darbas su nepilnamečiais	6,25	7,13	7,04
Patruliavimas viešose vietose	6,26	7,39	7,17
Nusikaltimų prevencija	6,18	7,03	7,13
Organizuoto nusikalstamumo kontrolė	6,12	7,10	7,03
Narkotinių medžiagų kontrolė	6,04	6,93	6,94
Vagysčių iš gyvenamųjų patalpų tyrimas	5,90	6,89	6,95
Policijos įsitraukimas į bendruomenę	5,84	6,81	6,86
Informacijos apie savo veiklą pateikimas	5,90	6,90	6,92

Atskirų viešojo saugumo sričių vertinimas 2014 m.

Teiginių apie policiją vertinimas (tik teigiami atsakymai)

Pasitikintys policija ir teigiamai vertinantys jos darbą gyventojai daug palankiau vertino visus šiuos teiginius.

Korupcijos suvokimas

Ar šiose srityse dirbantys pareigūnai yra korumpuoti?

(skirtumas tarp visiškai nekorumpuotų ir visiškai korumpuotų)

	2012 m.	2013 m.	2014 m.
Ugniagesiai gelbėtojai	66	69	63
Viešąją tvarką prižiūrintys pareigūnai (patruliai)	32	31	31
Apylinkės inspektoriai	21	21	17
Kriminalinės ekspertizės atliekantys pareigūnai	4	11	9
VSAT pareigūnai (pasieniečiai)	-1	-2	-2
Ikiteisminio tyrimo pareigūnai	-3	5	1
Pareigūnai, išduodantys leidimus ir licencijas	-6	-3	3
FNTT pareigūnai	-9	-4	0
Ekonominius nusikaltimus tiriantys pareigūnai	-10	-3	-4
Kelių policijos pareigūnai	-20	-1	-6
Įkalinimo įstaigas prižiūrintys pareigūnai	-14	0	-3
Prokurorai	-29	-10	-16
Teisėjai	-37	-17	-18
Advokatai			-12

Gyventojų įsivaizdavimas apie korupciją per pastaruosius trejus metus mažai keitėsi. Palankiau, palyginti su 2012 m., buvo vertinami kelių policijos pareigūnai, prokurorai, teisėjai ir įkalinimo įstaigų pareigūnai.

Kyšininkavimo indeksų apskaičiavimo metodika

- Kyšio prievartavimo indeksas apskaičiuojamas apklausiant asmenis, per paskutinius 5 m. turėjusius reikalų su konkrečia institucija ir nurodžiusius, kad jų manymu, jos atstovas reikalavo ar laukė iš jų kyšio.
- Kyšio davimo indeksas apskaičiuojamas apklausiant asmenis, per paskutinius 5 m. turėjusius reikalų su konkrečia institucija ir nurodžiusius, kad jie davė kyšį.
- Efektyvumo indeksas skaičiuojamas nuo davusiųjų kyšių.
- **Svarbu tai**, kad visi indeksai patikimi tik tuo atveju, jei skaičiuojami nuo reikšmių didesnių nei 100. Kuo turėjusių reikalų su konkrečia institucija skaičius mažesnis – tuo šie duomenys yra mažiau patikimi ir rodo tik bendras tendencijas.

Kyšininkavimo indeksai 2013 m.

	<i>Turėjo reikalu</i>	<i>Prievartavimo</i>	<i>Davimo</i>	<i>Efektyvumo</i>
Kelių policijos pareigūnai	555	0,18	0,13	0,97
Teisėjai	229	0,09	0,02	0,50
Apylinkės inspektoriai	150	0,05	0,01	100
Advokatai	146	0,09	0,04	0,83
Viešąją tvarką prižiūrintys pareigūnai (patruliai)	144	0,06	0,03	100
Ikiteisminio tyrimo pareigūnai	102	0,07	-	-
Ugniagesiai gelbėtojai*	60	-	-	-
Pareigūnai, išduodantys leidimus ir licencijas*	56	0,11	0,05	100
Prokurorai*	56	0,09	0,05	0,67
Kriminalistines ekspertizes atliekantys pareigūnai*	43	0,09	0,02	100
VSAT pareigūnai*	38	0,08	0,03	100
Įkalinimo įstaigų pareigūnai*	22	0,19	0,05	100
FNTT pareigūnai*	12	0,08	-	-
Ekonominius nusikaltimus tiriantys pareigūnai*	11	0,07	-	-

* Atvejai, kuriuos minėjo mažiau nei 100 respondentų

Kyšininkavimo indeksai 2014 m.

	<i>Turėjo reikalų</i>	<i>Prievartavimo</i>	<i>Davimo</i>	<i>Efektyvumo</i>
Kelių policijos pareigūnai	603	0,13	0,10	0,98
Viešąją tvarką prižiūrintys pareigūnai (patruliai)	257	0,04	0,02	0,75
Apylinkės inspektoriai	194	0,01	0,01	100
Pareigūnai, išduodantys leidimus ir licencijas	190	0,06	0,04	0,75
Ikiteisminio tyrimo pareigūnai	159	0,07	0,03	100
Teisėjai	153	0,08	0,04	0,67
Advokatai	148	0,07	0,03	0,75
Prokurorai*	88	0,02	0,02	0,50
Ugniagesiai gelbėtojai*	82	0,05	0,01	100
VSAT pareigūnai*	69	0,15	0,12	0,88
Kriminalistinės ekspertizės atliekantys pareigūnai*	50	0,04	0,02	100
Įkalinimo įstaigų pareigūnai*	17	0,24	0,12	100
Ekonominius nusikaltimus tiriantys pareigūnai*	16	0,06	0,06	100
FNTT pareigūnai*	11	-	-	-

* Atvejai, kuriuos minėjo mažiau nei 100 respondentų

2014 m. palyginti su 2013 m. sumažėjo kelių policijos kyšio prievartavimo indeksas nuo 0,18 iki 0,13.

Svarbu ir tai, kad nors kyšininkavimo indeksai nėra dideli, bet efektyvumas didelis, t. y. daugeliu atveju duotas kyšis padeda išspręsti problemas.

Ačiū už dēmes!